

ARKEOLOGISK FÖRUNDERSÖKNING

TELEBORGSVÄGEN

Teleborg
Växjö stad och kommun
Kronobergs län

Johan Åstrand

SMÅLANDS MUSEUM
RAPPORT 2001:22

© 2001 Smålands museum
Allmänt kartmaterial: Copyright Lantmäteriverket. Medgivande 507-98-29
Produktion och distribution:
Smålands museum, Box 102, 351 04 Växjö
Växjö 2001
ISSN 1403-2902

INNEHÅLL

INLEDNING	s 1
SYFTE	s 1
METOD	s 1
BAKGRUND	s 2
TOPOGRAFI OCH GEOLOGI	s 2
FORNLÄMNINGSMILJÖ	s 2
TIDIGARE UNDERSÖKNINGAR	s 4
FÖRUNDERSÖKNINGSOMRÅDET	s 6
RESULTAT AV FÖRUNDERSÖKNINGEN	s 8
ANLÄGGNINGAR	s 8
KULTURLAGER	s 9
FYND	s 9
ANALYSER	s 10
TOLKNING	s 11
SAMMANFATTNING OCH FÖRSLAG TILL ÅTGÄRDER	s 12
REFERENSER	s 13
TEKNISKA OCH ADMINISTRATIVA UPPGIFTER	s 14
BILAGOR	s 14
BILAGA 1: SCHAKTTABELL	s 14
BILAGA 2: ANLÄGGNINGSTABELL	s 15
BILAGA 3: FYNDFÖRTECKNING	s 15

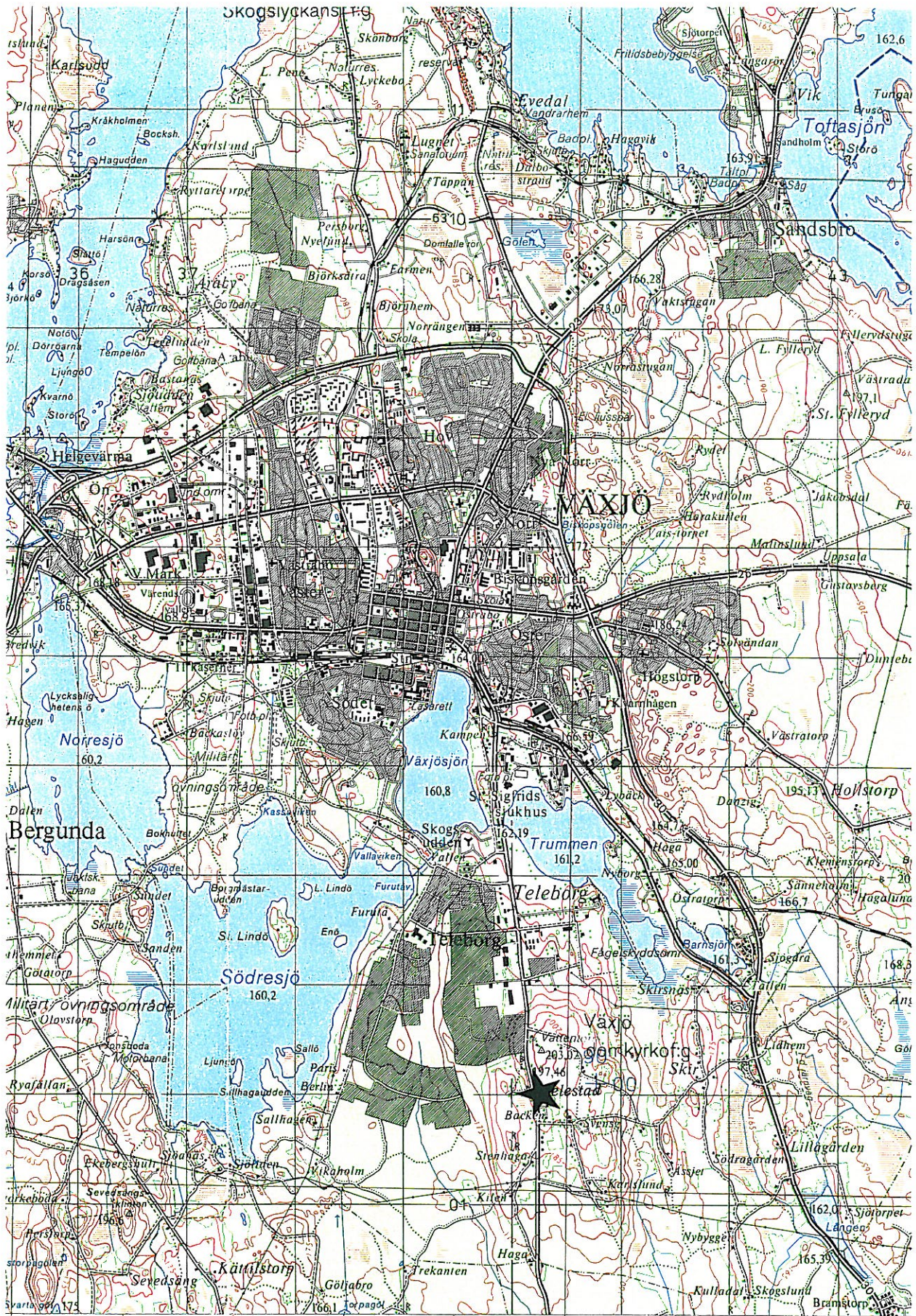

Fig. 1: Utdrag ur den Topografiska kartan med förundersökningsområdet markerat. Skala 1:50 000.

INLEDNING

Inför en omläggning av Teleborgsvägen, söder om Växjö, har Smålands museum utfört en arkeologisk förundersökning (fig.1). Förundersökningen berörde den södra delen av vägområdet, vid korsningen mellan Teleborgsvägen och Torparvägen, där man vid den föregående utredningen påträffat indikationer på en förhistorisk boplats (Åstrand 2000). Förundersökningen utfördes under perioden 5/6 – 14/6 2000. Ansvarig för undersökningen var Johan Åstrand som tillsammans med Britta Kihlstedt utförde fältarbetet. Bedömningen av kvartsmaterialet har gjorts av Britta Kihlstedt. Mätningarna utfördes av Leif Andersson, Tekniska kontoret, Växjö kommun. Förundersökningen utfördes efter beslut från länsstyrelsen. Uppdragsgivare var Växjö kommun som bekostade undersökningen.

SYFTE

Syftet med förundersökningen var, enligt länsstyrelsens direktiv, att avgränsa de påträffade boplatzlämningarna och avgöra deras omfattning. Förundersökningen skulle ge en beskrivning av fornlämningens karaktär och vetenskapliga värde samt ge en bild av datering, komplexitet och bevarandegrad. Resultatet av förundersökningen skulle kunna ligga till grund för länsstyrelsens beslut om behovet av en slutundersökning.

Vid den föregående utredningen påträffades, förutom de aktuella boplatsspåren i områdets södra del, även överlagrade röjningsrösen i åkermarken söder om Teleborgs vattentorn. Dessa lämningar omfattades, enligt länsstyrelsen beslut, inte av förundersökningen.

METOD

Vid den föregående utredningsgrävningen hade löpschakt tagits upp inom den aktuella delen av vägområdet. Dessa kompletterades vid förundersökningen med ett antal kvadratiska schakt med större sammanhängande yta, samt ytterligare ett antal löpschakt (se fig.4). De kvadratiska schakten togs upp i det som framstod som boplatslägets centrala del omkring ett lågt höjdparti i åkermarken. Vid utredningsgrävningen hade kvartsavslag påträffats i anslutning till det svaga höjdpartiet vilket kunde tyda på det här funnits en stenåldersboplats. Grävningsmetoden inriktades därför på att undersöka förekomsten av sådana tunna kulturlager eller fyndförande lager som kan förekomma på stenåldersboplatser. Större kvadratiska schakt kan då ge en bättre överblick än långa skopbreda schakt. Även vid förundersökningen togs ett antal löpschakt upp, främst i utkanten av det förmodade boplatsläget. Syftet med dessa var främst att avgränsa förekomsten av anläggningar. Vid förundersökningen avbanades sammanlagt 585 m². Tillsammans med den sammanlagda ytan av schakten från utredningsgrävningen uppgick den avbanade ytan till 965 m² vilket motsvarar 11 % av förundersökningsområdets yta.

Då de kvadratiska schakten togs upp sparades den undre delen av matjordslagret inom hälften av schaktytorna. Dessa sista centimeter av matjord grävdes för hand för att dels, ge en uppfattning om förekomsten av fynd i ploglagret, dels för att undersöka om det kunde finnas något tunt fyndförande lager vid övergången mellan ploglager och alv. På detta vis handgrävdes sammanlagt 110 m². Samtliga anläggningar grävdes ut och dokumenterades i profil. Även de anläggningar som hade framkommit vid den föregående utredningsgrävningen undersöktes och dokumenterades. Anläggningar och schakt inmättes med totalstation.

BAKGRUND

Topografi och geologi

Teleborgsområdet ligger på ett brett näs mellan sjöarna Södra Bergundasjön, Växjösjön och Trummen (se fig.1). Området är en del av det omväxlande landskap som är karaktäristiskt för Växjötrakten med sjöar och höjdparter i form av drumliner och rullstensåsar. De sjöar som omger Teleborgsnäset hör, liksom Helgasjön och Åsnen, till Mörrumsåns vattensystem. Trakten ligger i sin helhet över den högsta kustlinjen. Sjöarna runt Teleborgsnäset ligger på en nivå av 160 m ö h medan krönet av Telestadshöjden ligger strax över 200 m ö h. Höjden är ett dominerande inslag i landskapet och utgör en naturlig mittpunkt på Teleborgsnäset. Den vanligaste jordarten i Växjötrakten är sandig eller siltig morän. Drumliner, som Telestadshöjden, har med sina jordar av finare moränmaterial och avsaknad av stenblock utgjort goda platser för jordbruk och bebyggelse.

Fornlämningssmiljö

Teleborgsområdet ligger i Värends centralbygd som är en fornlämningsrik del av Småland. Runt Telestadshöjden finns en rad fornlämningar. De äldsta synliga fornlämningarna utgörs av rösen och hällkistor som anlagts i höga, markerade lägen i landskapet under senneolitisk tid och bronsålder. På den mindre höjdrygg som ligger väster om förundersökningsområdet och som utgör den västra delen av Telestadshöjden finns tre sådana rösen (se fig. 2). Det ena röset, RAÄ 18, som i sitt nuvarande skick är kraftigt skadat, är beläget på krönet av höjdryggens norra ände på ett avstånd av ca 300 m från förundersökningsområdet. Röset har innehållit en hällkista och är tidigare undersökt (se nedan). Ytterligare två rösen, RAÄ 16 och 17, ligger på krönet av den södra änden av samma höjdrygg. Dessa rösen är mindre än vad RAÄ 18 ursprungligen har varit men är mer välbevarade. De ligger på ett avstånd av ca 500 m från förundersökningsområdet. Ytterligare en grupp av tre rösen med hällkistor finns i ett höjdläge intill Södra Bergundasjön, ca 1,5 km från förundersökningsområdet.

Runt Telestadshöjden finns flera ensamliggande stensättningar, en gravtyp som oftast brukar tillskrivas perioden bronsålder/äldre järnålder. Till dessa hör RAÄ 43, 205 och 207 norr om förundersökningsområdet och RAÄ 220 i söder. I närheten av Telestads gamla bytomt, på krönet av höjdparteriet, finns även två yngre järnåldersgravfält, RAÄ 11 och 12. Dessa utgör antagligen resterna efter ett eller flera större gravfält som legat strax öster om byns äldre bytomt, RAÄ 260. Gravfältens läge visar på en kontinuitet mellan fornlämningarna och den historiska tidens bebyggelse.

Ett antal mindre områden med fossil åkermark finns bevarade runt Telestadshöjden. Dessa utgör antagligen rester efter sammanhängande röjningsröseområden som till stora delar röjts bort under 1800-talets intensiva uppodlingsskede. På Telestadshöjdens västra sida finns flera mindre områden med röjningsrösen bevarade. Ett av dem, RAÄ 268, ligger i ett smalt skogsparti vid foten av Telestadshöjden. Telestadshöjden södra sida är till större delen skogsbevuxen och här finns ett något större område med fossil åkermark, RAÄ 209, bevarat. Att den fossila åkermarken även haft sin utbredning på Telestadshöjdens högre, nu uppodlade, partier framgick av utredningsgrävningen inför den aktuella omläggningen av Teleborgsvägen (Åstrand 2000, s 24). I stenröjd åkermark söder om Teleborgs vattentorn påträffades här

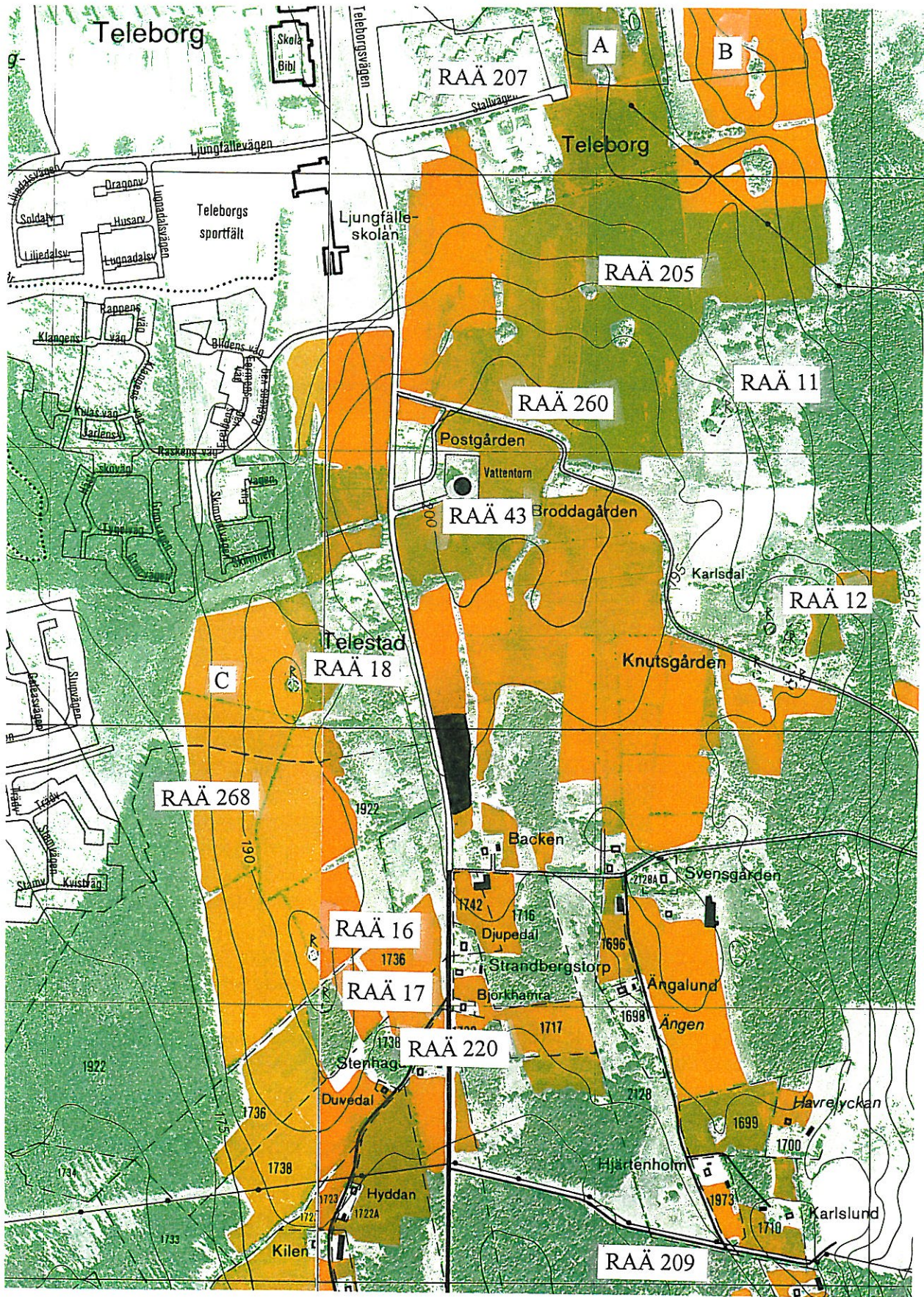

Fig. 2: Utdrag ur den Ekonomiska kartans blad 5E 0h, 5E 0i med utredningsområdet markerat med svart, omgivande fasta fornlämningar och boplotsundersökningar markerade (A; kv Universitetet, B; kv Professorn, C; kv Seglaren). Skala 1:10 000.

närmast intakta röjningsrösen som överlagrats av matjord och på så sätt undgått bortodling. Det är därför rimligt att anta att Telestadshöjden tidigare till stor del varit täckt av forntida åkermark. Fornlämningssmiljön har antagligen ursprungligen liknat andra fornlämningsområden i Varend som inte utsatts för sentida odling och där gravar och fossil åkermark utgör en sammanhållen fornlämningsmiljö.

Tidigare undersökningar

Trots att det finns många rika fornlämningsmiljöer i det småländska inlandet har få arkeologiska undersökningar utförts här i modern tid. Detta gäller i synnerhet boplatzarkeologin där mycket lite är känt om boplatsernas struktur och läge i landskapet. Teleborgsområdet hör till de få områden där ett antal arkeologiska undersökningar har utförts inom ett mer avgränsat landskapsavsnitt och där man kan börja få en första inblick i dessa frågeställningar. De lämningar som framkom vid den aktuella förundersökningen bör därför jämföras med de undersökningar som tidigare gjorts omkring Telestadshöjden.

I samband med att sjön Trummen restaurerades under 1960-talet gjordes en pollenanalytisk undersökning som gav en översiktlig bild av områdets vegetationshistoria (Digerfelt 1972, se även Högrell & Skoglund 1995, s 3f). Man kan här urskilja en utveckling där de första inslagen av betespåverkan och sädesodling uppträdde under tidigneolitisk tid. Under senneolitikum och äldre bronsålder ökade halterna av jordbruksrelaterade pollen för att sedan vara stabila fram till äldre järnålder. Då skedde en successiv ökning av odlingspåverkan som kulminerade under yngre järnålder och medeltid.

Under den tid då större delen av den nuvarande stadsdelen Teleborg byggdes ut gjordes inga, eller mycket få, arkeologiska undersökningar. De undersökningar som gjordes var ofta så begränsade att de inte gav möjlighet till någon nämnvärd kunskap om områdets historia. Från mitten av 1990-talet har ett antal mer yttäckande arkeologiska undersökningar utförts. I samband med utbyggnaden av Växjö universitetsområde har undersökningar gjorts i kvarteren Universitetet och Professorn som är belägna på Telestadshöjden norra sluttning (se fig. 2). Vid undersökningen i kv Universitetet 1994 påträffade man lämningar efter en tidigneolitisk bosättning (Högrell & Skoglund 1995). Man fann även spår efter ett mer intensivt utnyttjande av platsen under senare delar av stenåldern, under yngre bronsålder/äldre järnålder samt under mellersta järnålder. I det intilliggande kv Professorn gjordes en undersökning under år 2000. Vid förundersökningen påträffades lämningar efter en boplatz från perioden yngre romersk järnålder till vendeltid (Åstrand manus). Vid en slutundersökning som berörde boplatzens utkanter undersöktes bland annat härdområden, avfallsgropar och resterna efter fyra blästerugnar.

På Telestadshöjdens västra sida, ca 300 m väster om förundersökningsområdet, har undersökningar gjorts av tidigare nämnda röset med hällkista, RAÄ 18. Den första undersökningen gjordes 1892, då gravröset fortfarande var intakt. Wibling gjorde då en utgrävning av själva hällkistan och tillvaratog ett antal fynd från perioden senneolitikum/äldre bronsålder (SHM 9410:16). Större delen av röset krossades dock till vägbeläggning 1929 och efter därefter återstod endast själva bottnen av röset. År 1990 gjordes återigen en undersökning av röset med avsikt att dokumentera resterna av anläggningen (Nilsson 1993). Med utgångspunkt från fynd och ¹⁴C-dateringar kan man konstatera att anläggningen haft en mycket lång användningstid. Bland fynden fanns mellaneneolitisk stridsyxekeramik, två

Fig 3: Förundersökningsområdet med omgivning. Skala 1:3000.

koppararmringar från senneolitisk tid samt olika typer av gravgåvor från senneolitikum och bronsålder.

Omedelbart väster om röset RAÄ 18 gjordes under innevarande år en större arkeologisk undersökning av en boplatz, RAÄ 218. På krönet av höjdryggen och i sluttningen västerut påträffades flera långhus från bronsålder och järnålder. Alla hus var orienterade i öst-västlig riktning. Här fanns även boplatzlämningar från yngre stenålder samt en grav tillhörande stridsyxekulturen. Utifrån en preliminär bedömning av keramikmaterialet verkar utnyttjandet av området ha haft sin början under tidigneolitikum. Inom området fanns även rester efter borttagna röjningsrösen. Bearbetningen av undersökningen har ännu bara påbörjats och enbart förundersökningsresultaten är ännu publicerade (Åstrand 2001).

Förundersökningsområdet

Teleborgsvägen är Växjö's södra tillfartsväg som förbinder stadens centrum med stadsdelen Teleborg och med landsbygden söder om staden. Den ombyggda vägsträckan, som berör avsnittet från Ljungfälleskolan i norr till gården Backen i söder, går över de högre delarna av Telestadshöjden (fig. 2). Höjdpartiet dominerar området och markeras av Teleborgs vattentorn som ligger överst på höjden. Landskapet präglas av öppen åkermark och äldre bebyggelse i omedelbar närhet av den moderna stadsbebyggelsen.

Förundersökningsområdet låg i vägområdets södra del på Telestadshöjdens flacka sydparti (fig. 3). Den svagt sluttande höjdryggen bestod här av en åker som i väster avgränsades av Teleborgsvägen i sin äldre sträckning och i öster av en stengärdesgård med omgivande buskage. Väster om förundersökningsområdet sänker sig marken och övergår i en långsträckt sankmark. Österut, bortom den stengärdesgård som markerade gränsen för förundersökningsområdet, fortsätter åkermarken som dock även här sänker sig ned mot en skogsbevuxen sankmark.

Inom förundersökningsområdet fanns det, som tidigare nämnts, en svagt markerad höjd i åkermarken i jämnhöjd med den korsningen mellan Torparvägen och Teleborgsvägen. Det var främst i anslutning till detta terrängläge som man vid utredningsgrävningen påträffat anläggningar och kvartsfragment. Förundersökningsområdet kom att omfatta detta låga höjdparti med omgivande lägre partier. Den förundersökta ytan hade en ungefärlig storlek av 8 500 m².

Av det äldre kartmaterialet framgår att förundersökningsområdet har ingått i den södra delen av inägomarken till Telestads by. Byn var vid medeltidens slut en av de större byarna i Växjötrakten med tio gårdar (Larsson 1979 s 32). Telestads by låg ursprungligen uppe på krönet av Telestadshöjden, ca 500 m norr om förundersökningsområdet. Efter laga skiftet 1850 övergavs den äldre bytomten successivt och enbart två gårdar blev kvar i sina gamla lägen. De övriga flyttades ut från bytomten eller kom att läggas ned i samband med att flertalet gårdar gick upp i det godsinnehav som kom att utgöra Teleborgs gods. Från mitten av 1800-talet och drygt hundra år framåt bedrevs ett storskaligt jordbruk inom godsets ägor och landskapet kom att präglas av välröjda åkrar, alléer och stora vällagda odlingsrösen. Angående byns historia och det äldre kartmaterialet hänvisas till utredningsrapporten (Åstrand 2000) samt till en historik över byarna omkring Växjö stad som finns i boken Växjö genom 1000 år (Larsson 1991, s 223-229, s 285- 288).

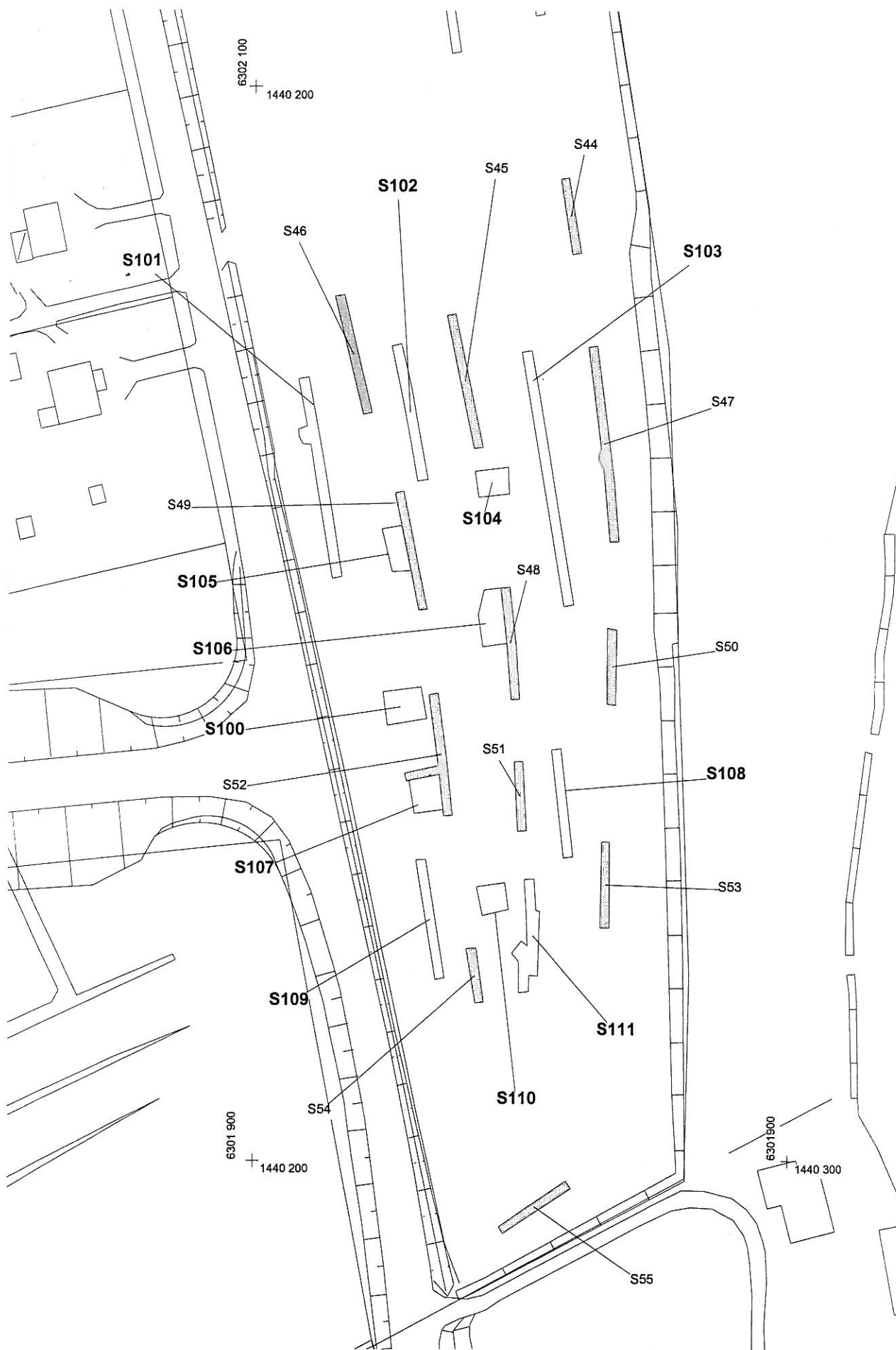

Fig 4: Schaktplan. Förundersökningschakt markerade med fet text, utredningschakten fyllda och markerade med mindre text. Skala 1:1000.

RESULTAT AV FÖRUNDERSÖKNINGEN

Anläggningar

I de schakt som togs upp vid förundersökningen påträffades endast fyra nya anläggningar (fig. 5) vilket var färre än vad som framkom vid den föregående utredningsgrävningen. Det sammanlagda antalet uppgick därigenom till elva stycken anläggningar. Samtliga anläggningar som framkom vid förundersökningen och de som påträffats vid den tidigare utredningsgrävningen undersöktes och dokumenterades. Några av de anläggningar som påträffades vid utredningsgrävningen visade sig vara stenlyft. Dessa är inte inkluderade i antalet anläggningar. Anläggningarnas bevarandegrad skiftade något men kan sägas vara normal för boplatslämningar i åkermark.

Anläggningarna hade en relativt jämn spridning inom förundersökningsområdet och några tydliga koncentrationer av anläggningar påträffades inte. Någon tendens till att anläggningarna skulle vara knutna till det mindre höjdpartiet i förundersökningsområdets mitt kunde inte heller konstateras.

Anläggningarna utgjordes av fyra härdar varav en framkom vid förundersökningen och tre vid utredningsgrävningen. Den härd, som påträffades vid förundersökningen, A100, togs fram i sin helhet. Härden var skadad av odling och stenröjning men hade haft en storlek av 1,3 x 0,7 m. Bland de härdar som framkom vid utredningen fanns en mindre härd eller härdgrop, A49, med en diameter av 0,4 m och ett djup av 0,15 m. Härden hade ett kraftigt kollager i botten. Strax intill A49 fanns en nedgrävning, A40, som verkade innehålla omrört härdmaterial liknande det i A49. De två andra härdarna från utredningen togs inte fram i sin helhet, men åtminstone en av dem, A46, bör ha varit relativt stor med en diameter över 1,5 m. Den sistnämnda anläggningen var välbevarad med ett kraftigt kollager under en packning av skärvsten. Härdarna uppträdde inom olika delar av förundersökningsområdet och gav inte intryck av att ha något strukturellt

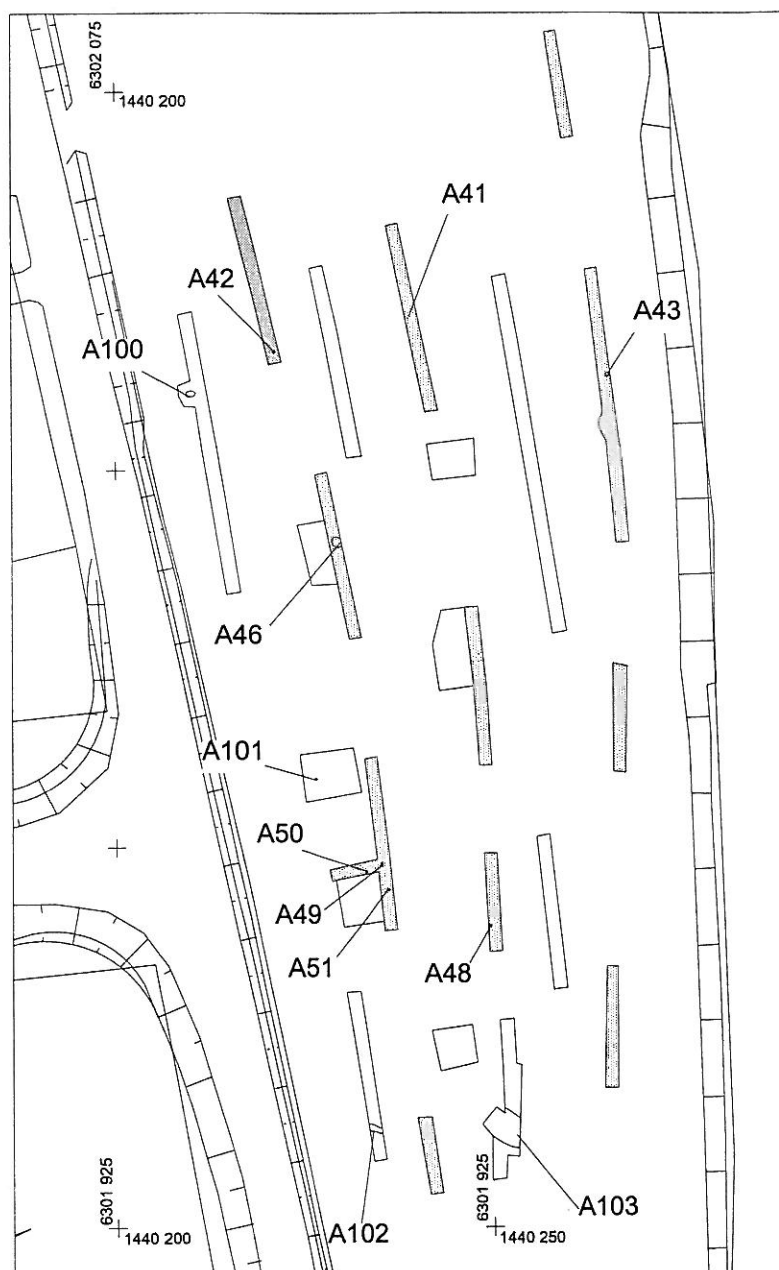

Fig. 5: Anläggningar från förundersökning och utredning. Skala 1:1000.

samband. Kolprov från tre av härdarna valdes ut för vedartsanalys och ¹⁴C-datering. Dateringarna låg i perioderna yngre bronsålder, förromersk järnålder och romersk järnålder (se nedan).

Bland de övriga anläggningarna fanns ett stolphål och fyra nedgrävningar. Av nedgrävningarna kan eventuellt två mindre anläggningar vara stolphål. Dessa anläggningar var spridda över förundersökningsområdet. Som tidigare nämnts verkade nedgrävningen A50 höra samman med en intilliggande härd.

Kulturlager

Vid utredningsgrävningen påträffades ett antal något osäkra kvartsfragment vid övergången mellan ploglager och alv. I de begränsade schakt som togs upp vid utredningen gick inte att avgöra om kvartsen låg i ett kulturlager eller i ett fyndförande lager. För att få ett bättre grepp om hur dessa fynd uppträdde lades därför tonvikten vid förundersökningen på att arbeta med större sammanhängande ytor. Detta skulle göra det lättare att avgöra om det fanns ett kulturlager eller fyndförande lager även om det skulle vara diffust. Som tidigare nämnts handrensades den undre delen av ploglagret och övergången till alven inom en 110 m² stor yta. Kvartsen framkom såväl i toppen av moränen som i ploglagret. Man kunde dock entydigt konstatera att det inte fanns några kulturlager eller fyndförande lager bevarade. Liksom vid utredningen påträffades ett antal svårbedömda kvartsfragment (se nedan).

Två ytor med lagerrester, A102 och 103, påträffades i förundersökningsområdets södra del som även var det lägsta partiet i området. Lagret bestod av mörkt brungrå humös silt med inslag av kol. Det innehöll inte några fynd, varken äldre eller recenta, och lagret gav intryck av att vara ett äldre odlingslager. Vid utredningsgrävningen hade motsvarande lager påträffats i schakt 54. I detta schakt kunde dock konstateras att det fanns tegelfragment i lagret. Lagret påminde om de mörkare lager som anslöt till de röjningsrösen som vid utredningsgrävningen påträffades i området söder om vattentornet (Åstrand 2000, s 24). Dessa innehöll dock inte något recent material. Det är rimligt att anta att lagerresterna A102-103 representerar ett odlingslager från historisk tid som, åtminstone fläckvis, bevarats i detta lägre parti.

Fynd

Fyndmaterialet från förundersökningen domineras av kvarts. Totalt påträffades 13 kvartsfragment. Som hade en sammanlagd vikt av ca 19 g. Huvuddelen av kvartsen är vit och glasig med en del sprickor och föroreningar men av relativt god kvalitet. Enstaka fragment av gråare kvarts förekommer. Materialet domineras av splitter och små avslagsfragment vilket gör det svårt att säkert avgöra om kvartsen har utsatts för mänsklig bearbetning. Fragmenten uppvisar enstaka avspaltningsytor, men generellt är reduktionsmetoden svår att bedöma eftersom tydliga avslag med bevarad proximaldel saknas. Någon enhetlig bearbetningsmetod går inte att urskilja, även om indikationer på både plattformsmetod och bipolär metod förekommer. Inga kronologiskt eller kulturellt bestämmande fragment finns i materialet. Materialet är alltså av samma svårbedömda karaktär som det som tillvaratogs vid utredningen. Det finns en del fragment som förefaller tydligt slagna, medan materialet som helhet ter sig tveksamt. Kvartsen påträffades uteslutande i den undre delen av ploglagret, i övergången mot den underliggande moränen. Det finns därmed en risk att kvartsen delvis fragmenterats i

samband med odling. En möjlig tolkning är även att kvartsen härrör från en mindre boplats, som i sin helhet blivit upplöjd av det långvariga åkerbruket på platsen.

I övrigt påträffades ett fragment bränt ben och ett fragment ostronskal. Det senare härrör sannolikt från senare tiders jordförbättring av åkermarken. Ostronskal påträffades även i matjordslagret vid kv Seglaren (Åstrand 2001, s 13).

Analys

De analyser som utfördes var inriktade på att datera boplatslämningarna. Från tre härdar valdes kolprover ut för vedartsbestämning samt ^{14}C -datering (fig. 6). Syftet med vedartsbestämningen var främst att undvika kol med hög egenålder. Kolprov från A46 och A49 kunde bestämmas till björk och ett kolprov från A43 bestämdes till al. Inte något av dessa trädslag har särskilt hög egenålder. Från A49 utvaldes en kvist för datering. Vedartsanalysen utfördes av Erik Danielsson, Vedlab, (Danielsson 2000). De utvalda kolproven var tagna i skyddade lägen i anläggningarnas botten.

Kolproven från de tre härdarna visade alla förhistoriska dateringar men inte någon av anläggningarna bör vara samtida (fig 6, 7). Den äldsta dateringen kommer från A49 i förundersökningsområdets södra del (Ua-17118). Anläggningens datering ligger mellan 760 och 410 f Kr vilket motsvarar yngre bronsålder och övergången till förromersk järnålder. Den stora härden, A46, i områdets mitt gav en datering till 370 – 180 f Kr vilket motsvarar den tidigare delen av förromersk järnålder (Ua-17117). Den yngsta dateringen kom från härden A43 i förundersökningsområdets nordvästra del. Kolprovet från denna anläggning daterades till 70 – 220 e Kr vilket motsvarar äldre romersk järnålder (Ua-17116). Kolproven analyserades vid Ångströmlaboratoriet vid Uppsala universitet. De ovan nämnda dateringarna är angivna med 1 sigma.

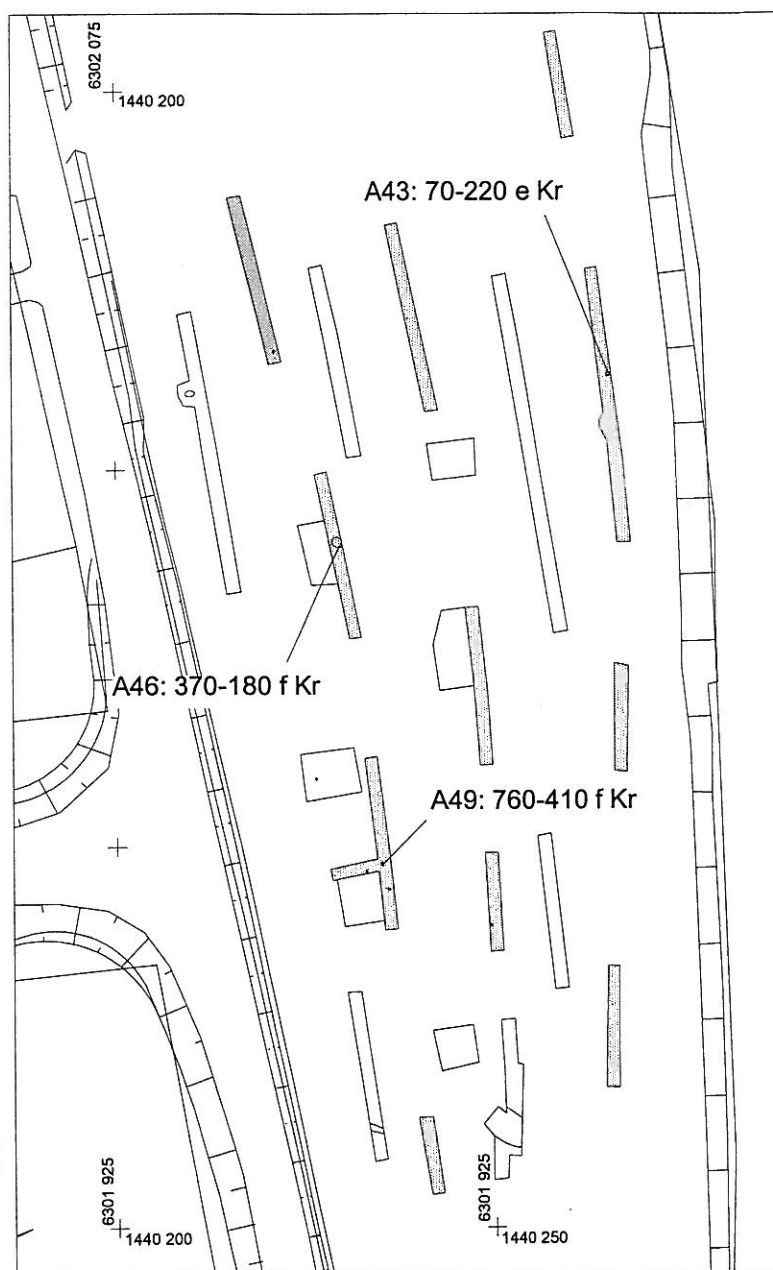

Fig 6: ^{14}C -daterade anläggningar.
Skala 1:1000.

Lab nr	A nr	Kontext	Vedart	¹⁴ C-år BP	Kal 1 sigma	Prob	Kal 2 sigma	Prob
Ua-17116	A43	Härd	Al	1895+-60	70 - 220 AD	1,0	0 - 260 AD 300 - 320 AD	0,98 0,02
Ua-17117	A46	Härd	Björk	2200+-60	370 - 180 BC	1,0	390 - 70 BC	1,0
Ua-17118	A49	Härd	Björk, Kvist	2465+-60	760 - 630 BC 600 - 580 BC 560 - 480 BC 450 - 410 BC	0,50 0,04 0,31 0,14	770 - 400 BC	1,0

Fig 7: ¹⁴C-dateringar från förundersökningen. Oxcal v3,5.

Eftersom så gott som inget benmaterial påträffades utfördes ingen osteologisk analys. Det fanns inte heller något behov av föremålskonservering.

TOLKNING

Vid den föregående utredningsgrävningen konstaterades att det fanns spridda anläggningar, främst härdar, inom hela den åkeryta som förundersökningsområdet utgör en del av. I utredningen antogs att den glesare anläggningsförekomsten i åkerns norra del speglade ett extensivt utnyttjande av området under en lång tid och att lämningarna inte representerade någon boplats. Den något tätare anläggningsförekomsten i åkerns södra del, som även sammanföll med förekomsten av kvarts som skulle kunna vara slagen, antogs däremot kunna tyda på förekomsten av en sammanhållen boplatsyta vilket föranledde förundersökningen.

Förundersökningen kunde dock inte påvisa någon tydlig koncentration av boplatslämningar, varken i anslutning till det förhöjda partiet i åkermarken eller i de omgivande delarna. De anläggningar som framkom vid förundersökningen var få och såväl härdar som övriga anläggningar var utspridda inom olika delar av förundersökningsområdet. Anläggningarnas glesa spridning gav intryck av att lämningarna inte utgjorde delar av en boplats utan snarare utgjorde spår av återkommande aktiviteter under en lång tid. Det antagande som tidigare gjordes angående lämningarna i åkerns norra del bör alltså gälla även för den södra delen av åkern.

Kolprov från tre härdar analyserades för att ge en datering av de förundersökta lämningarna. Tanken med detta var att pröva om ¹⁴C-dateringarna skulle visa samtidighet. Om anläggningarna varit samtida hade det kunnat tyda att lämningarna representerade en gles men sammanhållen boplats. Dateringarna från de tre härdarna visade dock att anläggningarna inte hörde till samma tidsperiod utan att de tillkommit vid skilda tillfällen under yngre bronsålder och äldre järnålder.

De fynd av kvarts som påträffades vid förundersökningen var svårbedömda och visar på svårigheten av att utvärdera ett begränsat kvartsmaterial. I fyndmaterialet fanns inte några helt otvetydiga kvartsavslag. De flesta kvartsfragmenten var otydliga och det är svårt att avgöra om de har sitt ursprung i förhistorisk bearbetning eller i olika former av mekanisk påverkan som plöjning eller stenröjning. De kvartsfynd som framkom vid utredningen och förundersökningen kan därför inte sägas vara en tillräckligt stark indikation för att påvisa förekomsten av en boplats.

Detta gör att man kan dra slutsatsen att de påträffade lämningarna inte representerar någon sammanhållen boplats. En trolig tolkning är att anläggningarna tillkommit i samband med ett långvarigt men extensivt brukande av platsen. Antagligen har området utnyttjats för odling och bete under mycket lång tid och det är antagligen i samband med detta som anläggningarna tillkommit. Omfattande boplatslämningar från den tidsperiod som de tre daterade härdarna representerar, d v s perioden yngre bronsålder till romersk järnålder, påträffades vid undersökningen i kv Seglaren. Det verkar inte orimligt att förundersökningsområdet vid Teleborgsvägen under denna tid har ingått i den brukningsmark som hört till boplatsen i kv Seglaren och att lämningarna bör sättas i samband med denna bosättning.

Vid undersökningarna inför byggandet av väg E4 vid Hamneda undersöktes boplatslämningar som påträffades inom fossil åkermark på flera olika lokaler. Några av dessa visade sig vara spår efter en fast bosättning medan andra visade sig vara lämningar efter att man mer tillfälligt uppehållit sig på en plats. Exempel på det senare fanns inom bl. a RAÄ 77, 78 Hamneda sn (Torstensdotter Åhlin m fl. 1998, s 68). Dessa mindre boplatslämningar hade använts under långa tidsperioder men vid sporadiska tillfällena. De förundersökta lämningarna vid Teleborgsvägen kan ses som en parallell till dessa. Man kan tänka sig att lämningarna har sin bakgrund i det vardagliga utnyttjandet av det kringliggande området omkring en fast boplats, i detta fall antagligen boplatsen vid kv Seglaren. Härdarna kan ha anlagts i samband med att man använt platsen för åkerbruk eller betesdrift.

SAMMANFATTNING OCH FÖRSLAG TILL ÅTGÄRDER

Inför omläggningen av Teleborgsvägen söder om Växjö gjorde Smålands museum en arkeologisk förundersökning. Inom den södra delen av en åker hade vid den föregående utredningsgrävningen påträffats ett antal boplatsanläggningar samt kvartsfragment. Vid förundersökningen påträffades enbart ett fåtal nya anläggningar. De härdar och nedgrävningar som påträffats i området hade en gles spridning och gav inte intryck av att utgöra delar av en sammanhållen boplats. Ytterligare kvartsfynd tillvaratogs vid förundersökningen men materialet var osäkert och kunde inte klart sägas vara spår efter redskapstillverkning. Kolprover från tre härdar analyserades och gav skilda dateringar till perioden yngre bronsålder till romersk järnålder. Utifrån detta bedömdes de påträffade lämningarna vara spår efter ett tillfälligt utnyttjande antagligen i samband med jordbruk och betesdrift.

Efter förundersökningen gjordes bedömningen att vidare arkeologiska undersökningar på platsen inte skulle vara tillräckligt givande för att en slutundersökning skulle vara befogad. Med slutanmälan från förundersökningen som underlag och efter samråd med Smålands museum fattade länsstyrelsen beslut att inte utföra någon vidare undersökning i området.

REFERENSER

Litteratur

Danielsson, E. 2000. Rapport över vedartsanalyser på material från Småland, Växjö sn, kv Professorn, RAÄ 218 kv Seglaren och Teleborgsvägen. *Vedlab rapport 0062.*

Digerfelt, G. 1972. The Post-glacial Development of Lake Trummen. *Folia Limnologica Scandinavia* N:o 16. Lund

Högrell, L. & Skoglund, P. 1995. Arkeologisk undersökning, kv Universitetet, Teleborg, Växjö sn. Smålands museum.

Larsson, L. -O. 1979. Småländsk bebyggelsehistoria. I. Från vikingatid till Vasatid. 1:1 Kinnevalds härad. *Acta Wexionensia* Serie 1. History and Geography 1:1. Växjö.

Larsson, L. -O. 1991. Växjö under 1000 år.

Nilsson, L. 1993. Rapport Arkeologisk undersökning, skadad hällkista med röse, fornlämning 18 Teleborg, Växjö sn. Växjö kommun, Småland. *Smålands museum Kulturhistorisk undersökning nr 36.*

Torstensdotter Åhlin, I., Skoglund, P., Munkenberg, B.-A. & Gustafsson, P. Röjningsrösen och gravar i Hamneda socken. Arkeologiska undersökningar inom delar av röjningsröseområdena RAÄ 72, 73, 77, 78, 87 samt gravarna 250:2 och 250:3 i Hamneda socken, Ljungby kommun, Småland. *Riksantikvarieämbetet & Smålands museum. Rapport UV-Syd 1998:2, Smålands museum rapport 1998:1.*

Åstrand, J. 2000. Arkeologisk utredning, Teleborgsvägen. Växjö stad och kommun. *Smålands museum rapport 2000: 5*

Åstrand, J. 2001. Arkeologisk förundersökning, kv Seglaren, Teleborg, Växjö stad och kommun, Kronobergslän. *Smålands museums rapport 2001:7.*

Övriga källor

Riksantikvarieämbetets fornlämningsregister: Växjö socken

Lantmäteriets arkiv i Kronobergs län:

Akt 53 Växjö sn. Storskifte Telestads bys inägomark 1766.

Akt 60 Växjö sn. Laga skifte Telestads by. 1850

Ekonomiska kartans blad: 5E 0h Bergunda, 5E 0i Skir

Topografiska kartan Växjö SO

TEKNISKA OCH ADMINISTRATIVA UPPGIFTER

Smålands museums diariernr:	110 226/00
Länsstyrelsens diariernr:	220-1417-00
Uppdragsgivare:	Växjö kommun, stadsplanekontoret.
Belägenhet:	Växjö stad, stadsäga 1922, Växjö sn, Växjö kommun, Kronobergs län, Småland.
Ekonomisk karta:	5E 0i Skir
Fältarbetstid:	5/6-14/6 2000
Personal:	Britta Kihlstedt, Johan Åstrand
Förundersökningsområdets yta:	8 500 m ²
Schaktyta:	585 m ²
Koordinater:	X1440 250 Y6302 000
Koordinatnät:	Rikets nät, 2,5 gon.

BILAGOR

Bilaga 1: Schakttabell

S-nr	Längd (m)	Yta (m ²)	Lager	Alv	Anl	Övrigt
100		44	Ploglager 0,3	Siltig morän med inslag av sten, stenlyft	A101	Schaktyta
101	37	78	Ploglager 0,25	Siltig morän med sten och grus, stenlyft.	A100	Längdschakt
102	26	50	Ploglager 0,25	Siltig morän med inslag av sten och grus		Längdschakt
103	48	100	Ploglager 0,2-0,3	I S delen siltig morän med sten, i N delen grusig morän med berg i dagen		Längdschakt
104		29	Ploglager 0,4	Siltig morän med större stenar, spår av stenlyft, sprängsten		Schaktyta
105		29	Ploglager 0,3	Siltig morän med inslag av sten, stenlyft		Schaktyta
106		45	Ploglager 0,35	Siltig morän delvis med inslag av sten, stenlyft		Schaktyta
107		35	Ploglager 0,3	Siltig morän med enstaka sten		Schaktyta
108	20	36	Ploglager 0,3	Siltig morän med inslag av sten		Längdschakt
109	23	39	Ploglager 0,3-0,4, inslag av mörkare humöst lager i lägsta partiet	Siltig morän med inslag av sten, stenlyft	A102	Längdschakt, lagerrest A102 trol. efter äldre odlingslager
110		27	Ploglager 0,35	Siltig morän med inslag av sten, stenlyft		Schaktyta
111	21	54	Ploglager 0,3-0,4, i lägsta partierna, mörkare humöst lager med inslag av kol	Siltig morän med inslag av sten, större stenlyft samt sprängsten	A103	Schaktyta, undre mörkare lagret troligen äldre odlingslager

Bilaga 2: Anläggningstabell

Anl nr	Anl typ	Schakt nr	I plan (m i diam.)	I profil (djup i m)	Fyllning	Kommentar
A42	Stolphål	46	0,17	0,11	Humös, gråbrun, siltig morän	Från AU
A43	Härd	49	0,6 (i schakt-kanten)	0,08	Skärersten, kraftigt kollager i botten.	Från AU, Ua-17116
A44	Utgår	48				Från AU, stenlyft
A45	Utgår	48				Från AU, stenlyft
A46	Härd	49	1,5 (i schakt-kanten)	0,18	Skärersten, skörbränd sten (diam 0,05-0,2), kraftigt kollager i botten.	Från AU, Ua-17117.
A47	Utgår	49				Från AU, stenlyft.
A48	Nedgrävning	51	0,2	0,08	Ljus, gråbrun, humös, siltig morän.	Från AU, ev stolphål
A49	Härd	52	0,4 x 0,3	0,15	Kraftigt kollager i botten, sotig siltig morän med kol och skärersten	Från AU, Ua-17118.
A50	Nedgrävning	52	0,7 x 0,55	0,06	Sotig, siltig morän med enstaka skärersten.	Från AU, fyllningen trol härdrester från A49.
A51	Nedgrävning	52	0,5 x 0,3	0,03	Ljus, humös, siltig morän.	Från AU, osäker anl.
A100	Härd	101	1,3 x 0,7	0,03	Kol, sot, enstaka stenar, matjordsinblandning.	Kraftigt skadad härd, spår av stenpackning.
A101	Nedgrävning	100	0,25	0,10	Ljust gråbrun, svagt humös siltig morän, kolstänk.	Ev stolphål
A102	Lagerrest	109	1,0 m bredd, korsar schakt	0,05	Mörkt gråbrun humös siltig morän, inslag av kol.	Trol rest efter ett äldre, mörkare odlingslager
A103	Lagerrest	111	4,5 m bred, korsar schakt	0,1	Mörkt gråbrun, humös siltig morän med inslag av kol	Trol rest efter ett äldre, mörkare odlingslager

Bilaga 3. Fyndtabell

Fnr	Läge	Ant	Vikt	Typ	Material	Metod	Fyndomständighet	Anmärk.
1		1	9g	Kärnfragment?	Kvarts	Plattform	Rensfynd, övre del av alv	
2								Utgår
3		3	0,1g	Splitter	Kvarts	Obest	Rensfynd, undre del av ploglager	
4		1	0,4g	Avslagsfragment	Kvarts	Obest	Rensfynd, undre del av ploglager	Slaget?
5		1	3g	Avslagsfragment	Kvarts	Bipolär?	Rensfynd, undre del av ploglager	Slaget?
6		1	0,2g	Splitter	Kvarts	Obest	Rensfynd, övergång ploglager/alv	
7		1	0,1g	Splitter	Kvarts	Obest	Rensfynd, undre del av ploglager	
8		1	0,5g	Avslagsfragment?	Kvarts	Plattform?	Rensfynd, övergång ploglager/alv	Slaget?
9		1	0,2g	Splitter	Kvarts	Obest	Rensfynd, undre del av ploglager	
10		1	0,1g	Splitter	Kvarts	Obest	Rensfynd, undre del av ploglager	
11		1	0,5g	Avslag?	Kvarts	Obest	Rensfynd, övergång ploglager/alv	Slaget?
12		1	5g	Avslagsfragment?	Kvarts	Plattform?	Rensfynd, undre del av ploglager	Slaget?
13		1	0,1g	Bränt ben	Org		Rensfynd, undre del av ploglager	
14		1	0,3g	Fragment	Ostronskal		A 46	Kastat
15		-	0,1g	Träkol	Org		A 100	

